

Resclosa i canal de la Fàbrica del Molí

Balsareny

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Fàbrica del Molí. Sector central del terme municipal.
Emplaçament: Carretera antiga de l'Eix del Llobregat (C-16z), al km. 67,6.
Alçada: 293

Coordenades:

Latitud: 41.85651
Longitud: 1.8741
UTM Est (X): 406546
UTM Nord (Y): 4634458

Classificació

Número de fitxa 08018 - 359
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Obra civil
Estil / època: Contemporani
Segle XIX-XX
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari IPA 16265 (fitxa genèrica Fàbrica del Molí)
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Titular: 08018A010090150000DT
Fitxes associades:
[Fàbrica del Molí](#)
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana

Descripció

Resclosa i canal de l'antiga fàbrica del Molí que proporcionava la força motriu a aquesta indústria i que avui continua funcionant com una petita central hidroelèctrica. La resclosa està situada a tan sols 100 metres de la fabrica, al riu Llobregat. Té una llargada d'uns 150 m i una disposició pràcticament en paral·lel al riu, adoptant un lleu viratge a l'extrem nord. Conserva a la carena superior els blocs de pedra originaris, però en la resta ha estat formigonada per dotar-la d'un pendent suau. A un dels costats s'hi ha habilitat recentment un corredor fet de petites basses que permet als peixos remuntar el riu.

A través d'un curt canal formigonat les aigües del Llobregat entren al recinte industrial per la part nordoest, on hi ha el sistema de comportes d'entrada, avui totalment automatitzat. A escassos metres pel costat de ponent discorre la Séquia de Manresa, que a l'alçada de la fàbrica entra en un tram subterrani.

Observacions:

Inscripció a la zona de les comportes: MCMXLIX (1949)

Història

En aquest indret hi havia hagut un molí fariner, i d'aquí ve el nom de "fàbrica del molí". Pertanyia al mas Martí i ja està documentat l'any 1633, però podria ser anterior, d'època medieval. I és que el torrent que desemboca al Llobregat, on hi havia la resclosa, ja s'esmenta l'any 977 com a torrent Martí. Així mateix, el Molí de la Roqueta, documentat l'any 1385, podria fer referència a aquest mateix molí. Als segles XVII i XVIII era conegut com el Molí d'en Martí o de Casa Martí, perquè encara pertanyia a aquest mas, que actualment es coneix com a can Torrents i que està situat a la plaça de l'Església de Balsareny. Constituïa una de les principals heretats del terme (Carreté, 2010: 116).

Els inicis de la fàbrica anomenada del Molí es trobaven envoltats de certa confusió en les diferents publicacions fins que, arran del metòdic i laboriós treball de l'historiador Llorenç Ferrer (2011: 393), s'ha pogut perfilar amb força detall, de manera que a continuació n'oferim una síntesi.

Ben al principi del segle XIX hi hagué un primer intent per construir una petita fàbrica en aquest indret quan el 1807 Tomàs Solsona, fabricant de Balsareny, va rebre la donació d'una petita peça de terra per part del baró de Balsareny. Però aquest projecte no va arribar a realitzar-se. El 1826 va caldre reconstruir la resclosa del molí i llavors encara no hi havia cap fàbrica, i tampoc l'any 1838. La primera notícia de la fàbrica de filats anomenada del Molí és de l'any 1842 i no sabem qui la va posar en funcionament. El 1854 era propietat de la família Cots, pare i fill, de Manresa. Miquel Cots Enrich va deixar la fàbrica al seu fill Francesc Cots Argullol, que va ser el fundador de Casa Caritat a Manresa, però la mort prematura d'aquest va obligar al seu pare a tornar prendre'n les regnes. El 1850 els Cots havien reedificat la fàbrica i el molí. Més endavant s'hi afegí com a soci Manel Portabella i es fundà la societat Portabella, Cots i Cia, que feia funcionar les fàbriques que els Cots tenien a Manresa i a Balsareny. Miquel Portabella també era de Manresa i va establir vincles familiars amb els Cots. L'any 1866 aquesta societat es va desfer i Miquel Cots es va quedar les dues fàbriques. La del Molí la va arrendar per deu anys (1867-1876) a la companyia Mateo Serra i Cia.

A principis de segle XX la fàbrica del Molí, com també la de Viladrums, va patir un incendi, i el 1906 la va comprar Ricard Vinyes Coma, de Balsareny, que més tard va comprar també la veïna fàbrica de Vilafruns. Llavors va ser coneguda com a fàbrica de cal Vinyes.

La fàbrica es complementava amb alguns serveis i habitatges per als treballadors, com una petita colònia. Ja apareix amb aquestes construccions en fotografies de la dècada de 1910, incloent-hi l'habitatge per a directius. En aquesta època hi havia també una nau força gran situada al nord en sentit perpendicular a la nau principal, tal com es pot veure en diverses fotografies. Més tard, el sector al voltant de la nau principal es va remodelar totalment per deixar-lo tal com és ara. A la dècada de 1930 hi funcionaven uns 160 telers. Entre 1940 i 1953 Ricard Viñas va fer una ampliació del recinte i el dotà amb noves naus amb cobertes en forma de dent de serra, situades al cantó de llevant, vora el riu. El 1949 es van renovar les infraestructures de la comporta del canal. La xemeneia actual, de forma poligonal, és del 1952. Anteriorment la xemeneia es trobava al costat mateix de la nau principal, a l'est. Després dels anys cinquanta tots els telers que hi treballaven eren automàtics. A la dècada següent, però, sota els efectes de la crisi del tèxtil la fàbrica va haver de tancar l'any 1966, igual que la de Vilafruns. Aleshores tenia 417 treballadors.

Més endavant, el 1972 la fàbrica va tornar a obrir però amb només una quarta part dels treballadors que havia tingut. La nova crisi a finals dels setanta va obligar encara a una reducció de jornada el 1977. La nova raó social es digué "Hijos de Pedro Balsach SA", i després "Hilaturas Balsareny SA", però popularment sempre se l'ha continuat anomenant Fàbrica del Molí.

Bibliografia

CARRETÉ PARERA, Ramon; BENÉITEZ, Vicenç (2002). *Balsareny: història en imatges (1897-1975)*. Col·lecció Fotografia històrica, 12. Angle Editorial; Centre d'Estudis del Bages, Manresa, p. 19, 107, 110, 114-115.

CARRETÉ PARERA, Ramon (2010). *Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny*. Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona, p. 114-115, 116.

FERRER ALÒS, Llorenç (2011). *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona, Fundació Noguera (Estudis, 58); Pagès Editors, Lleida, p. 393-398.

SERRA SALA, Joan. M. (1988). "Balsareny", *Història del Bages*, vol. 1. Parcir Edicions Selectes, Manresa, p. 144.

SERRA SALA, Joan M.; CARRETÉ PARERA, Ramon (2005). *Balsareny, ahir i avui*. Ajuntament de Balsareny, p. 98-100.

